

ATILIM ÜNİVERSİTESİ HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURUL YÖNERGESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu yönerge, Atılım Üniversitesi'nin akademik birimlerinde gerçekleştirilecek olan deney hayvanlarıyla yapılan bilimsel araştırma, sağlık hizmetleri uygulamaları, eğitim-öğretim ve yayın gibi temel faaliyetlerde kullanılan yöntem ve materyallerle ilgili minimum etik standartları belirlemek, gerektiğinde yeni ilkeler oluşturmak, bunların uygulanmasına dair düzenlemeler yapmak, etik ilkeler doğrultusunda görüş bildirmek ve üniversite içinden veya dışından yapılacak araştırma ve yayın çalışmalarına ilişkin başvurularda, planlanan işlemlerin sunulmasına, araştırma ve çalışma önerilerinin incelenmesine ve izin verilmesine, uygulamaların izlenmesine, deney hayvanları üzerinde gerçekleştirilen tüm prosedürlerin kaydedilmesine ve bu prosedürlerin izlenebilirliğini sağlamak, bütün işlemlerin denetlenebilirliğini temin etmek ve ilgili işlemlerin gerektiğinde sonlandırılmasına dair esasları belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma önerilerini bu açılarından değerlendirmek üzere oluşturulan Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunun (*ATUHADYEK*) kuruluş ve çalışma esaslarını düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu yönerge Atılım Üniversitesi bünyesinde bilimsel çalışmalarda deney amacıyla hayvan kullanımı için alınması gereken izinleri, Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu'nun kuruluşu, yetkisi, görevi ve çalışma esaslarının belirlenmesini kapsar.

(2) Bu Yönerge;

- a) Deneysel olmayan tarımsal uygulamaları,
- b) Deneysel olmayan klinik veteriner hekimliği uygulamalarını,
- c) Veteriner sağlık ürünlerine pazarlama yetkisi verilebilmesi için gereken klinik deneyleri,
- ç) Kayıtlı veya onaylı hayvancılık işletmelerinin yapmakla yükümlü olduğu uygulamaları,
- d) Birincil amacı bir hayvanın kimliklendirilmesi olan uygulamaları,

kapsamaz.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu yönerge 2547 Sayılı Yükseköğretim kurulu kanununu, 24.06.2004 tarih ve 25509 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 5199 sayılı “Hayvanları Koruma Kanunu’nun 9 uncu ve 17 inci maddelerine dayanılarak, 13 Aralık 2011 tarihli ve 28141 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliği” ve 15 Şubat 2014 tarih ve 28914 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan “Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik” in ilgili maddeleri ile 2010/63/EU sayılı Bilimsel Amaçlarla Kullanılan Hayvanların Korunmasına ilişkin Avrupa Birliği Direktifine paralel olarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu yönergede geçen,

- 1) **Bakanlık:** Tarım ve Orman Bakanlığı’nı,
- 2) **Başkan:** Atılım Üniversitesi HADYEK Başkanını,
- 3) **Başkan Vekili:** Atılım Üniversitesi HADYEK Başkan Vekilini,
- 4) **Başvuru Formu:** Uygulanması planlanan proje ile ilgili olarak araştırmacı tarafından doldurulan ve Etik Kurula sunulan formu,
- 5) **CITES Sözleşmesi:** 20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmî Gazete ‘de yayımlanan Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmeyi,
- 6) **Çalışma izni:** Deney hayvanı kullanıcı, üretici ve tedarikçi kuruluşlara Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen belgeyi,

- 7) **Çiftlik Hayvanı:** Ürünüden ve hizmetinden yararlanılmak üzere yetiştirilen koyun, keçi, at ve sığır gibi hayvanları,
- 8) **Deney:** Bilimsel amaçlarla hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek her türlü prosedür veya prosedürleri,
- 9) **Deney Hayvanı:** Prosedürlerde kullanılan, serbest yaşayan veya çoğalan larva biçimleri, kafadanbacaklılar ve normal fetal gelişimlerinin son üçte birlik döneminden itibaren memeliler dahil, insan olmayan herhangi bir omurgalı canlıyı,
- 10) **Deney Hayvanı Ünitesi:** Atılım Üniversitesi Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezi'ni,
- 11) **Deney Ünitesi:** Bilimsel çalışmalarda hayvanlar üzerinde her türlü prosedür veya prosedürlerin gerçekleştirildiği Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından çalışma izni bulunan birimleri,
- 12) **Etik:** Araştırmalarda kullanılacak hayvanlarla ilgili olarak insan ve hayvan yaşamını ilgilendiren bilimlerde yapılabilecek hareketlerin sınırları, hayvana yönelik yapılacak tutum ve davranışa yol gösterici evrensel kuralları
- 13) **Genel Müdürlük:** Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünü,
- 14) **HADMEK:** Hayvan Deneyleri Merkez Etik Kurulu'nu,
- 15) **HADYEK:** Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu'nu,
- 16) **Hayvan Refah Birimi:** Üretici, tedarikçi, kullanıcı ve araştırmaya yetkili kuruluşlarda kurulması zorunlu olan hayvanların refahı ve bakımından sorumlu veteriner hekim, veteriner sağlık teknikeri veya teknisyeni unvanına sahip en az bir kişiden ve yerel etik kurul üyesi bir kişi olmak üzere en fazla üç kişiden oluşan birimi,
- 17) **İn Vivo Deney:** Canlı ortamda yapılan deneyi,
- 18) **İnsancıl Öldürme Metodu:** Hayvanın kendi türüne has, en az fiziksel ve duyuşal ağrı, eziyet ve sıkıntıya maruz kalacağı şekilde yaşamının sonlandırılmasını,
- 19) **İyi Laboratuvar Uygulamaları:** Klinik çalışmalar dışındaki sağlık ve çevre güvenliği çalışmalarının planlanması, yapılması, izlenmesi, kaydedilmesi, arşivlenmesiyle rapor edilmesi şartları ve yönetim usulleri ile ilgili kalite sistemini,
- 20) **Kullanıcı:** Hayvanları prosedürlerde kullanmaya yetkili olan kişiyi,
- 21) **Kuruluş:** Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan çalışma izni bulunan, müştemilatı ile açık, kapalı, yarı açık, her türlü sabit ya da taşınabilir tesis, laboratuvar binası veya binalar grubunu,
- 22) **Proje:** Tanımlanmış bilimsel bir amacı olan ve bir veya birden fazla prosedürü kapsayan iş programı,
- 23) **Prosedür:** Hayvanların; doğurtulması, kuluçkadan çıkarılması ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyunun devam ettirilmesi süreçleri dahil, iyi veteriner hekimlik uygulamalarına uygun olarak bir iğnenin batırılmasının yarattığı acıya eşit veya daha fazla acı, eziyet, ızdırap veya kalıcı hasara sebep olabilecek şekilde, bilinen veya bilinmeyen sonuçları olan deneysel, diğer bilimsel veya eğitici amaçlarla kullanılmasını,
- 24) **Rektör:** Atılım Üniversitesi Rektörünü,
- 25) **Sekretarya:** Atılım Üniversitesi HADYEK'in gerekli koordinasyonunu sağlayan yazışmaları ve kayıtları yapan kişi veya kişileri,
- 26) **Tür:** Ortak özellik taşıyan ve kendi aralarında üreyebilen akraba canlıları içeren biyolojik grubu,
- 27) **ATUHADYEK:** Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu'nu,
- 28) **Yaban Hayvanı:** Doğada serbest yaşayan evcilleştirilmemiş ve kültüre alınmamış omurgalı ve omurgasız hayvanları ifade eder.
- 29) **3R İlkesi:** Mümkün olan her durumda, canlı hayvan yerine bilimsel açıdan geçerli başka alternatif bir yöntem ya da deneme stratejisinin uygulanması, proje hedeflerinden ödün vermeden kullanılacak hayvan sayısının olabildiğince azaltılması, hayvanlara acı, eziyet, ızdırap çektirecek ve kalıcı hasar yapacak prosedürlerin iyileştirilerek hayvan refahının arttırılmasını ve laboratuvar hayvanlarına karşı sorumluluklarının bilinmesini ve ona göre davranılmasını, yeni yöntemlerin ve teknolojilerin geliştirilmesi ile kişisel sorumluluğunun arttırılmasını ifade eder. (Bu ilkeler; Replacement: Yerine koyma, Reduction: Azaltma, Refinement: İyileştirme olarak tanımlanmıştır.)

İKİNCİ BÖLÜM

Deney Hayvanlarının Kullanılma Amaçları, Etik Kurul Üyeleri, Atanma ve Görev Süresi, Çalışma Yöntemi, Görevleri, Çalışma İlkeleri

Deney hayvanlarının kullanılma amaçları

MADDE 5- (1) Deney hayvanlarının kullanılma amaçları şunlardır;

- a) Temel araştırmalar,
- b) Aşağıdaki amaçlardan herhangi birini taşıyan translasyonel veya uygulamalı araştırmalar;
 - 1) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki sağlık bozuklukları ve diğer anormalliklerin önlenmesi, tanı, tedavisi veya bunlardan kaçınma,
 - 2) İnsan, hayvan veya bitkilerdeki fizyolojik bozuklukların belirlenmesi, düzeltilmesi, incelenmesi veya modifikasyonu,
 - 3) Hayvanların refahı ve tarımsal amaçlarla yetiştirilen hayvanların üretim şartlarının iyileştirilmesi,
- c) (b) bendinde belirtilen amaçlardan herhangi biri için ilaçlar, gıda ham maddeleri, yem hammaddeleri, başka maddeler ve ürünlerin kalite, etkinlik ve güvenilirliklerinin geliştirilmesi, üretilmesi ve test edilmesi,
- ç) İnsan ve hayvan sağlığı ve refahı için doğal çevrenin korunması,
- d) Türlerin korunmasını amaçlayan bilimsel çalışmalar,
- e) Mesleki becerilerin kazandırılması, sürdürülmesi veya geliştirilmesi için yüksek öğrenim veya eğitimi,
- f) Adli tıp soruşturmaları,

ATUHADYЕК'in üyeleri, atanma ve görev süreleri

MADDE 6- (1) ATUHADYЕК yedi (7) üyeden oluşur.

(2) ATUHADYЕК'in Atılım Üniversitesi'nde görev yapan üyelerinin atamaları ve Üniversite dışından görevlendirilen üyelerinin onayı Rektör tarafından yapılır.

(3) ATUHADYЕК'te asgari olarak aşağıda nitelikleri belirtilen üyelerin bulunması gerekir;

- a) Atılım Üniversitesi Deney Hayvanı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde tam zamanlı olarak görev yapan, hayvan deneyleri konusunda en az bir yıl tecrübeli ve kurum içinde deney hayvanı üretilmesi, yetiştirilmesi ve bakımından sorumlu bir Veteriner Hekim,
- b) Kendisi ve birinci derece yakınları, hayvanlar üzerinde deneysel çalışma yapmayan ve kurum ile çıkar ilişkisi olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir kişi.
- c) Kurum ve kuruluş ile çıkar ilişkisi olmayan sivil toplum kuruluşuna üye Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bir kişi,
- ç) Üye olarak veteriner hekim etiği veya tıp etiği uzmanı da bulunabilir.

(4) HADYЕК 'te görev alacak en az bir üyenin in vivo hayvan deneylerinde en az bir yıl tecrübeli ve doktora veya tıpta uzmanlık derecesine sahip olması gereklidir. HADYЕК 'te tıp veya veteriner hekim etiği uzmanlarının da bulunması tercih edilir.

(5) Rektör ATUHADYЕК üyeleri arasından Atılım Üniversitesi'nde tam zamanlı bir öğretim üyesini başkan olarak atar.

(6) Başkan dahil tüm üyelerin görev süresi dört yıldır. Atamalar veya onay ile görevlendirmelere dair değişiklikler bir ay içerisinde HADMEK 'e bildirilir. Görev süresi biten üye yeniden atanabilir veya onay ile görevlendirilebilir. Bir takvim yılı içerisinde izinsiz ve mazeretsiz olarak üst üste üç toplantıya katılmayan üyenin üyeliği kendiliğinden düşer. Üyelik görevinin ölüm, emeklilik, ayrılma gibi herhangi bir sebepten dolayı sona ermesi halinde veya üyeliğin düşmesi durumunda yerine aynı usulle ve kalan süreyi tamamlaması adına ayrılan üyenin niteliklerini taşıyan yeni bir üye Rektör tarafından görevlendirilir. Bu Yönerge hükümlerine aykırı hareket ettiği tespit edilen kişiler ATUHADYЕК üyesi olarak görevlendirilemez.

(7) ATUHADYЕК sekretaryası Rektör tarafından atanır ve ATUHADYЕК'in düzenli çalışması, başvuruların alınması, değerlendirilmesi ve arşivlenmesi vb. görevlerle görevlendirilir.

(8) ATUHADYЕК başkanı ve veteriner hekimi Atılım Üniversitesi'nin tam zamanlı çalışanıdır. Bunlar dışındaki üyeler arasına Atılım Üniversitesi dışından da seçilebilir.

(9) ATUHADYЕК gerektiğinde başka alanların uzmanlarından görüş alabilir. Toplantılara davet edebilir.

ATUHADYЕК'in çalışma yöntemi

MADDE 7- (1) ATUHADYЕК, başkanın belirleyeceği gündemle en az ayda bir defa, üyelerin en az üçte ikisinin katılımı ile toplanır. Kurul toplantıları, başkanın yokluğunda başkan vekili tarafından yürütülür. Gerektiğinde başkanın daveti üzerine ek toplantı yapılır.

a) ATUHADYЕК toplantısında kararlar oy çokluğu ile alınır. Oy eşitliği durumunda başkanın oyu yönünde karar alınır.

b) ATUHADYЕК'e yapılan başvurular ve alınan kararlar, tarih ve sayı verilerek kayıt altına alınır. Kayıtlar en az beş yıl süresince muhafaza edilir.

c) Kayıtlar HADMEK ve ilgili Bakanlığın denetimine açık tutulur. ATUHADYЕК gerektiğinde konusunda deneyimli uzmanlarının yazılı görüşlerini alabilir veya ATUHADYЕК toplantısına davet edilerek sözlü veya yazılı görüş isteyebilir.

ç) Tür tanımlama ile ilgili doğadan yaban hayvanı kullanılmasında Genel Müdürlükten alınan izin, ATUHADYЕК izni yerine geçer.

d) ATUHADYЕК'e yapılan başvurular proje yürütücüsü tarafından yapılır. Tez çalışmaları için yürütücü, danışman öğretim üyesidir.

e) ATUHADYЕК, başvuruların değerlendirilmesi için başvuru formu hazırlar. Hazırlanan başvuru formu, Madde 16'da belirtilen belgelerle birlikte proje yürütücüsü tarafından doldurulup ATUHADYЕК'e bildirilir.

f) ATUHADYЕК tarafından projelere azami beş yıl süre ile izin verilebilir. Süre uzatımı talep edilmesi durumunda talebin gerekçelendirilmesi şartıyla süre uzatılır.

g) ATUHADYЕК üyelerine ait başvuruların değerlendirme toplantısında ilgili kurul üyesi toplantıya katılamaz ve oy hakkı olmaz.

ğ) ATUHADYЕК üyeleri, etik kurulu kararı olmadan başvuru dosyalarını toplantı dışına çıkaramaz.

h) Atılım Üniversitesi bünyesinde deney hayvanları ile gerçekleştirilecek bilimsel çalışma ve diğer konular için ATUHADYЕК onayı alınması zorunludur. ATUHADYЕК onayı alınmayan çalışmalar Atılım Üniversitesi bünyesinde yapılamaz.

i) Onay verdiği çalışmalardan kaynaklanacak cezai müeyyide gerektiren durumlarda ATUHADYЕК' in sorumluluğu yoktur. Tüm sorumluluk araştırmacıya aittir.

i) ATUHADYЕК onayı alındıktan sonra proje kapsam veya yönteminde veya prosedürdeki çalışmaya katılacak kişilerde yapılan değişiklikler proje yürütücüsü tarafından ATUHADYЕК'e yazılı olarak bildirisi yapıp onayı alınır. Onayı alınmamış değişiklikler uygulanamaz, eğer çalışmada onay alınmadan yapılan değişiklik tespit edilirse proje durdurulur.

j) ATUHADYЕК, başvuruyu yapan proje yürütücüsünü veya ilgili alanda deneyimli uzmanların bilgisini gerek görmesi halinde sözlü veya yazılı görüşünü bildirmesi için toplantıya katılması için davet edebilir.

k) Saha araştırmalarının birden fazla ilde yürütülmesi durumunda sadece bir yerin HADYЕК onayının alınması yeterlidir.

l) Aşağıda bildirilen müdahaleler ATUHADYЕК iznine tabi değildir.

1. Teşhis ve tedavi amaçlı klinik uygulamalar,
2. Ölü hayvan veya dokusu, mezbaha materyalleri, atık fetuslar ile yapılan prosedürler,
3. Süt sağma,
4. Dışkı veya altlık örneği toplama,
5. Sürüntü ile örnek alma

m) ATUHADYЕК yaptığı değerlendirme neticesinde “**uygun**”, “**düzeltilmesi gerekir**”, “**şartlı olarak uygun**” ya da “**uygun değildir**” şeklinde karar verir. Karar proje yürütücüsüne başvurunun yapıldığı tarihten itibaren 40 (kırk) iş günü içinde yazılı olarak bildirilir. Bu süre proje değerlendirilmesini de kapsar. Projenin karmaşık olması veya birden çok bilim dalını ilgilendirmesi halinde ATUHADYЕК sözü edilen süreyi bir defaya mahsus olmak üzere 15 (on beş) iş gününü geçmeyecek şekilde uzatabilir. Uzatma sebebi ve süresi gerekçelendirilerek, süre sona ermeden proje yürütücüsü bilgilendirilir.

n) Bir başka çalışmada daha önce kullanılmış olan arşiv dokusu ile yapılması planlanan projelerin etik kurul başvurusu için arşiv doku için alınmış olan etik kurul onay yazısı talep edilir, incelenir ve uygun görülürse “**etik kurul kararına gerek yoktur**” kararı verilir.

o) ATUHADYЕК bir projenin yapılabilirliğini belirlemek amacıyla az sayıda hayvan üzerinde ön deneylerin yapılmasını isteyebilir. Bu durumda kesin karar “**şartlı olarak uygun**” kararı verilen projelerdeki usullere göre verilir. Talep edilen durum ve şartlar karara yazılır. Yaban hayatını ilgilendiren ve nesli tükenmekte olan hayvanlara ait çalışmalar da değerlendirilebilir. Ancak verilen “uygun” kararına ilaveten “Genel Müdürlük'ten izin alması gerekir” ibaresi eklenir.

ö) Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen çalışma iznine sahip olmayan yerlerde, türlerde ve çiftlik şartlarında çiftlik hayvanlarında yapılacak çalışmalara ait başvurularda, ATUHADYЕК söz konusu başvurunun etik değerlendirilmesinin yapılmasından önce Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan “proje bazlı izin” alınmasını talep edebilir. Ancak projenin muhteviyatı etik kurul izni gerektirmediği düşünülürse “**etik kurul iznine gerek yoktur**” kararı da verilebilir.

p) Hakkında “**düzeltilmesi gereklidir**” kararı verilen başvurular, düzeltildikten sonra ATUHADYЕК tarafından yeniden değerlendirilir.

r) “**Şartlı olarak uygun**” kararı verilen başvurular ise ATUHADYЕК tarafından belirlenecek bir süre boyunca, Hayvan Refahı Birimi tarafından izlenip, istenen şartların yerine getirilip getirilmediği

belirlendikten sonra “**uygun**” ya da “**uygun değildir**” şeklinde karara bağlanır ve ATUHADYЕК’e rapor verilir.

s) İzin verilen projelerde hayvan refahını etkileyecek herhangi bir değişiklik olup olmadığı ATUHADYЕК tarafından denetlenir. ATUHADYЕК, onaylanan projeye uyulmadığının tespit edilmesi halinde verilen izni iptal eder. İznin iptal edilmesi durumunda; hayvan refahı birimi tarafından, projede kullanılan veya kullanılması planlanan hayvanların refahının olumsuz yönde etkilenmemesi sağlanır.

ş) ATUHADYЕК kuruluş bünyesinde kullanılan tüm deney hayvanlarına ilişkin kayıtlar, hayvan refah biriminde görevli deney hayvanı yetiştirilmesi, üretimi ve bakımından sorumlu veteriner hekim tarafından tutulur veya tutturulur. Söz konusu kayıtlarda temin edilen hayvanların sayıları, türleri, temin edildikleri yerler, kullanıcı kuruluşa geldiği tarih ve yapılan tüm işlemler bulunur. Bu kayıtlar en az 5 (beş) yıl süreyle muhafaza edilir.

t) Uygun şekilde izin verilen projelerde proje ya da prosedürde talep edilecek değişiklikler proje yürütücüsü tarafından kurula dilekçe ile sunulur. İlk toplantıda değerlendirilir, “**uygun**”, “**düzeltilmesi gerekir**”, “**şartlı olarak uygun**” ya da “**uygun değildir**” şeklinde karar verilir.

ATUHADYЕК’ in görevleri

MADDE 8- (1) ATUHADYЕК’in görevleri şunlardır:

a) Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik hükümleri ve HADMEK’in belirlediği etik ilkeler ile iyi laboratuvar uygulamaları çerçevesinde kendi çalışma usul ve esasları hakkında yönerge hazırlamak ve HADMEK’in onayına sunmak,

b) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm bilimsel işlemlerin etik yönden kabul edilebilir sınırlarını belirleyerek yapılacak projeye ait protokolleri onaylamak veya gerekçeli olarak onaylamamak,

c) Kurum içinde deney hayvanı kullanılması sürecinde 3R ilkelerine ve etik kurallara uygun olarak sürdürülmesini denetlemek ve gerekli düzenlemeleri yapmak,

ç) Deney hayvanı kullanılarak elde edilen verilerle aynı veya daha yüksek düzeyde bilgi sağlayabilecek ancak hayvan kullanılmayan veya en az sayıda hayvan kullanılan ya da daha az acı verilen prosedürler içeren alternatif yöntemlerin geliştirilmesine ve doğrulanmasına katkıda bulunacak ve bu alanda araştırmayı teşvik edecek uygulamalar yapmak,

d) Deney hayvanı üzerinde yapılacak işlemlerin onaylanmış protokole uygun olarak yapılmasını sağlamak, protokole uygun yapılmayan çalışmaların sonlandırılmasına karar vermek,

e) Deney hayvanları ile çalışacak personelin gerekli eğitimi almasını sağlamak, deney hayvanı kullanım sertifikası bulunması şartıyla hayvan deneyleri yapılmasına izin vermek ve bu amaçla gerektiğinde sertifika eğitim programları düzenlemek,

f) Kurum içerisinde ATUHADYЕК onayı olmaksızın ya da sertifikasız kişilerce yapılan prosedürlerin tespiti halinde sorumluları hakkında yasal işlem başlatılmak üzere Rektörlüğe bildirmek,

g) Deney hayvanlarının üretim, yetiştirme, barınma ve nakil şartları ile deneylerin yapıldığı laboratuvar şartlarının ve ekipmanının etik yönden uygun olup olmadığını denetlemek, uygun bulunmaması dahilinde düzeltmeler sağlanıncaya kadar deney hayvanı kullanılmasını durdurmak,

ğ) Deney hayvanı kullanımı ile ilgili olarak istatistiki veri tabloları ile yıllık faaliyet raporunu hazırlayarak HADMEK’e sunmak,

h) Deneyisel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan atıklar ve tıbbi atıklar 09.08.1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ve ilgili mevzuat gereğince bertarafını sağlamak,

- i) 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun ve ilgili mevzuatın gereği hükümler çerçevesince, deney hayvanlarının kayıt altına alınmalarını ve izlenebilmelerini sağlamak,
- i) ATUHADYЕК düzenleyeceği eğitim sertifika programlarını 30 (otuz) gün önce HADMEK'e bildirmek, sertifika eğitim programı sonunda sertifika alan kursiyerler ile ilgili bilgileri HADMEK'e bildirmek,
- j) Deneylerde kullanılan hayvanların, prosedür sonrası sahiplendirilmesi veya çiftçilik sistemine iade edilmesinde sakınca görülüp görülmediği hakkında karar vermektir.

ATUHADYЕК'in çalışma ilkeleri

MADDE 9- (1) ATUHADYЕК aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda çalışır:

- a) Bilimsel araştırmalarda kullanılması zorunlu olan deney hayvanlarına kötü davranış ve uygulamaları engellemek,
- b) Deney hayvanlarının "Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma, Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik" de yer alan 5 inci maddede belirtilen amaçlar kapsamında kullanılmasını sağlamak,
- c) Ağır acı, stres ya da buna denk eziyet veren deneylerde bir hayvanın bir defadan fazla kullanılmamasını, zorunlu olarak kullanılması gerekiyorsa bunun sağlam bilimsel gerekçelere dayandırılmasını sağlamak,
- ç) Eğitim amaçlı kongre, konferans ve seminerlerde ağrı ve acı veren deneylerin yapılmamasını sağlamak,
- d) Bilimsel açıdan güvenilir verinin, hayvanlara mümkün olduğu kadar az acı çektirerek ve onları en az strese sokarak elde edilmesini sağlamak,
- e) Araştırmalar süresince kullanılan deney hayvanlarının türüne uygun şartlar hazırlamak ve en iyi fizyolojik, davranışsal ve çevresel şartların teminini sağlamak,
- f) Uygun şekilde eğitilmiş personel tarafından uygun şartlarda deney hayvanı bakımını sağlamak,
- g) Bilimsel çalışmalarda canlı hayvanlar üzerinde yapılacak uygulamaların sorumlu veteriner hekim gözetiminde yapılmasını sağlamak,
- ğ) Deney sırasında kullanılan hayvanların türüne uygun koşulların teminini sağlamak,
- h) Araştırmacılar tarafından, deneylerin hangi durumlar yerine getirildiğinde sonlandırılacağına dair hedef noktaların belirlenmesini sağlamak,
- ı) Araştırılan bilginin elde edilmesinde geçerliliği ispatlanmış alternatif usuller varsa hayvan deneylerini etik olarak uygun görmemek ve daha önceden ayrıntılı olarak yapılmış deneylerin tekrar edilmesine engel olmak,
- i) Bilimsel çalışmalarda anlamlı sonuç elde edilebilmesi için en uygun hayvan türü ve yönetimin seçilmesi ve en az sayıda hayvan kullanılmasını sağlamak,
- j) Deney hayvanlarına gereksiz acı ve ağrı verecek deneylerde uygun bir anestezi usulünün uygulanmasını ve araştırmalarda uygun ağrı kesici ve anestezi kullanılmasını sağlamak,
- k) Uygulanan anestezinin hayvan için deneyin kendisinden daha fazla travmatik olması ve deneyin amacına uygun olmaması durumunda yapılmasını engellemek,
- l) Deneyin etik ilkeler çerçevesinde yapılması ve amacına uygun olması için veteriner hekim kararı ile;

1. Anesteziden çıktığında önemli oranda acıya maruz kalacak olan hayvanın ağrı kesici ile tedavi edilmesini, tedavi edilmesinin mümkün olmadığı durumda insancıl bir metotla öldürülmesini,
2. Deney hayvanının araştırma süresince ya da sonunda hayatına son verilmesi işlemlerinin uygun gerekçelerle yapılmasını,
3. Şiddetli ve sürekli ağrı çeken veya normal hayatını sürdüremeyecek duruma gelen deney hayvanları ile sağlığı ve çevresi için risk oluşturulabilecek deney hayvanlarının insancıl bir metotla yaşamlarına son verilmesini sağlamak.

m) Araştırmalarda kullanılan ve yaşamlarını sürdüren deney hayvanlarına, deney sonunda sağlıklı yaşam şartlarının teminini sağlamak,

n) Deney esnasında hayvanları ağır ve uzun süreli acıya maruz bırakacak deneylerin yapılmasına, etik ilkeler ile araştırmadan elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı dikkate alınarak karar vermek,

o) Bilimsel hedeften uzaklaşmadığı ve hayvanın refahının bozulmadığı sürece hayvanlar üzerinde birden fazla uygulama yaparak deneyde kullanılan hayvan sayısının azaltılmasını sağlamak,

ö) Deneyde kullanılarak ölen hayvanların doku ve organlarının paylaşılması kapsamında diğer başvurularda değerlendirilmesini sağlamak,

p) Uzun süreli olması muhtemel şiddetli acı, eziyet ve ızdırapla sonuçlanan ve düzeltilmesi mümkün olmayan uygulamalardan kaçınmak,

r) Yalnızca kendi bünyesindeki hayvan refah biriminin denetiminde gerçekleştirilecek prosedürlere izin vermek,

s) Onay verilen projelerde, içerikte ve çalışmaya katılacak kişilerde yapılacak değişiklikleri takip etmek ve gerekli izinlerin alınmasını sağlamaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Deney Hayvanı, Deney Araştırmalarına İlişkin Uygulamalar, Hayvan Refah Birimi

Deney hayvanları

MADDE 10- (1) Deney hayvanları üzerinde yapılacak tüm prosedürlerin ATUHADYЕК tarafından onaylanmış olması zorunludur.

(2) Deneylerde kullanılacak hayvanlarla ilişkili hususlar:

a) ATUHADYЕК tarafından uygun bulunmuş deneylerde, genel veya özel istisna olmadıkça kullanılacak hayvanlar;

1. Fare (*Mus musculus*)
2. Sıçan (*Rattus norvegicus*)
3. Tavşan (*Oryctolagus cuniculus*)
4. Kobay (*Cavia pocellus*)

türlerinin ve deneyde kullanılacak tüm hayvanların yasal, çalışma izni olan deney hayvanı üreticisi ve tedarikçilerinden alınmış olması şartı aranır.

b) Kedi, köpek gibi evcil türlerin sokakta başıboş olanları, deneylerde kullanılamaz. Ancak, hayvanların sağlık ve refahı ile ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulması, çevre, insan ve hayvan sağlığına karşı ciddi tehlike oluşturmaları ve çalışmanın amacının sadece başıboş sokak hayvanları kullanılarak gerçekleştirilebileceğine dair bilimsel gerekçeler sunulması hallerinde bu hayvanlar deneylerde kullanılabilir.

c) İnsan dışı primatların deneylerde kullanılmasına, istisnai durumlarda ve prosedürün amacının insan dışı primatlar dışında bir tür kullanılarak gerçekleştirilemeyeceğine bilimsel bir gerekçe mevcutsa izin verilir.

ç) Büyük kuyruksuz maymunlar deneylerde kullanılamaz.

d) Ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde nesli tehlike altında olan ve korunan türler ile CITES sözleşmesinin Ek-1 Listesindeki türlerin kullanılmasına aşağıda belirtilen durumlarda izin verilir.

1. Prosedür, 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinin (i) numaralı alt bendi ile (c) ve (d) bentlerinde belirtilen amaçlardan birine sahipse.

2. Prosedürün söz konusu türlerin dışındaki türler ile gerçekleştirilemeyeceğine dair bilimsel bir gerekçe mevcutsa.

e) Deney Hayvanı Ünitesinde, deney hayvanı üzerine uygulanacak prosedür ve diğer işlemler veteriner hekimin gözetim ve kontrolü altında yapılmalıdır.

f) Doğadan alınmış yaban hayvanı üzerinde yapılacak deney bir bilimsel gerekçeyle; ancak diğer hayvanların deneyin amacı bakımından yeterli olmaması halinde onaylanır. Bu konuda yapılan çalışmalarda ATUHADYEK onayından sonra Genel Müdürlük 'ten izin alınır.

Anestezi, anestezi uygulanması, öldürme ve deneylerde şiddet sınıflandırması ile ilgili işlemler

MADDE 11- (1) Deneylerde yapılan anestezi, öldürme ve deneylerde şiddet sınıflandırılması ile ilgili işlemler Tarım ve Orman Bakanlığınca 13/12/2011 tarihli ve 28141 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan DeneySEL ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğin 21 ve 22'nci maddeleri ile Ek 8 ve Ek 9'a göre yapılır.

Hayvanların deneylerde tekrar kullanılması

MADDE 12- (1) Daha önce bir ya da birkaç deneyde kullanılan bir hayvanın tekrar kullanılmasına aşağıdaki durumlarda izin verilir:

a) Daha önceki deneylerin gerçek şiddeti "hafif" veya "orta" ise.

b) Hayvanların genel sağlık durumu tamamen eski haline dönmüşse.

c) Yeni deney "hafif", "orta", veya "düzelmaz" olarak sınıflandırılmışsa.

ç) Hayvan üzerinde daha önce gerçekleştirilen prosedürleri değerlendirilebilecek bir veteriner hekim tarafından uygun bulunmuşsa.

(2) İstisnai durumlarda, (a) bendini uygulama dışı bırakacak şekilde ve hayvanın veteriner hekim tarafından muayene edilmesinden sonra, hayvanın şiddetli acı, ızdırap veya eşdeğerini içeren bir deneyde birden fazla kullanılmaması şartıyla bir hayvanın tekrar kullanılmasına izin verilir.

Deneyin sonlandırılması

MADDE 13- (1) Deneyle ilgili olarak daha fazla gözlemin yapılamayacağı hallerde ya da genetiği değiştirilmiş hayvan soyları ve nesilleri artık takip edilmiyorsa veya sürekli devam eden bir şekilde iğne batırılmasına eşdeğer ya da daha fazla acı, eziyet, ızdırap ve kalıcı hasar yaşamaya bekleniyorsa deney sonlandırılır.

(2) Deneyin sonunda, bir hayvanın yaşamaya devam etmesine dair karar bir veteriner hekim tarafından alınır. Bir hayvanın yaşatılmaya devam etmesi durumunda, sağlık durumuna uygun bakım ve barınma hizmeti sağlanır. Hayvan, orta veya şiddetli acı, eziyet, ızdırap ve kalıcı hasar yaşamaya devam ediyorsa hayatı sonlandırılır.

Hayvan Refah Birimi

MADDE 14- (1) Hayvan refah birimi kurum içerisinde tam zamanlı çalışan ve deney hayvanı bakım, besleme, üretim ve refahı konusunda deneyimli bir veteriner hekim, veteriner teknikeri ile Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulunda görevli ve deneysel hayvan araştırmaları konusunda deneyimli, deney hayvanı kullanım sertifikasına sahip bir öğretim üyesinden oluşmaktadır.

(2) Hayvan Refah Birimi Üyeleri Rektör tarafından görevlendirilirler. Görev süreleri 4 yıldır. Görev süresi biten üye yeniden görevlendirilebilir.

(3) Üyelğin istifa, ölüm, emeklilik gibi nedenlerle sona ermesi durumunda aynı yöntem ile süreyi tamamlamak için ayrılan üyenin niteliklerini taşıyan yeni bir üye görevlendirilir.

Hayvan Refah Biriminin görevleri

MADDE 15- (1) Hayvan refah birimi aşağıda belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlüdür;

a) Deney hayvanı kullanılan birimlerinde, prosedürler esnasında ve sonrasında, hayvan refahını olumsuz etkileyecek durumları belirlemek ve gerekli olması halinde proje yürütücüsüne ve birim yöneticisine hayvanların refahının olumlu yönde düzeltilmesi amacıyla öneride bulunmak,

b) Deney hayvanları kullanılmasına ve barındırılmasına uygun olmayan birimleri ve durumları Rektörlüğe raporla bildirmek,

c) Deney hayvanı kullanılan birimlerde görevli personel/personeller ve projede çalışacak yardımcı araştırmacılara hayvan refahını arttırmaya yönelik eğitim ve kayıtların tutulmasına yönelik eğitimler vermek,

ç) ATUHADYЕК'in “şartlı olarak uygun” karar verdiği projelerde, ATUHADYЕК'in verdiği süre boyunca hayvan deneylerini izlemek ve süre sonunda hayvan refahına yönelik belirlenen şartların yerine getirilip getirilmediği hakkındaki raporunu ATUHADYЕК'e bildirmek,

d) ATUHADYЕК tarafından izinleri iptal edilen projelerde kullanılmış veya kullanılmak üzere bekleyen hayvanların akıbetine karar vermek,

e) ATUHADYЕК tarafından denetlenmesi istenilen projeleri yerinde denetleyerek projedeki hayvan refahı ile ilgili görüş raporunu ATUHADYЕК'e teslim etmek,

f) Üniversite içerisindeki deney hayvanı kullanım ve/veya üretim birimlerindeki tüm deney hayvanlarına ilişkin temin edilen hayvanların sayıları, türleri, temin edildikleri yer/kuruluş, birime geldiği tarih ve yapılan tüm işlemleri belirten şekilde kayıt altına alınmasını sağlamak,

g) Deneylerde kullanılmış ve ötenazi edilmeyip sahiplendirilmek istenen hayvanların sahiplendirilip sahiplendirilmeyeceğine yönelik veya sahiplendirilecekse hangi şartların yerine getirileceği konusunda yazılı görüş hazırlamak,

ğ) Deney hayvanı kullanım ve/veya üretim birimlerinde tutulan hayvan kayıtlarını yıl sonunda ilgili birimlerden alarak yıllık “Atılım Üniversitesi Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezi Deney Hayvanı Kullanım Raporu” hazırlamaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Etik Kurula Başvuru, Proje Özeti ve Değerlendirilmeye İlişkin İşlemler, Araştırmacının Sorumlulukları,

Etik kurula başvuru

MADDE 16- (1) Proje yürütücüsü, ATUHADYЕК tarafından hazırlanan **Başvuru Formunda istenen aşağıdaki tüm bilgileri** eksiksiz ve uygun doldurarak başvuru dilekçesi ve taahhütname ile başvurur:

1. Proje adı,
2. Proje yürütücüsü ve diğer araştırmacıların adı, adresleri, görev yerleri, imzası, projedeki görevleri,
3. Prosedürün yapılacağı yer ve süresi,
4. Canlı hayvanlar üzerinde prosedür uygulayacakların eğitim sertifikaları,
5. Başvuru tarihi,
6. Proje önerisi,
7. Günlük dille yazılmış, teknik olmayan proje özeti
8. Hayvanın temin edileceği yer, hayvan sayısı, türü ve yaşı,
9. Hayvanlar üzerinde gerçekleştirilecek prosedürler,
10. Prosedürlerin sebep olacağı, acı, eziyet, ızdırap ve kalıcı hasar düzeyi,
11. 3R ilkesinin prosedürlere uygulama şekli,
12. Kullanılması planlanan anestezi, analjezi ve diğer ağrı kesici yöntemler,
13. Hayvanların yaşamları boyunca acı ve ızdırap çekmemesi ya da çektikleri ızdırabın azaltılması için alınacak önlemler,
14. Hayvan sayısını ve prosedürlerin sebep olacağı eziyet, acı, ızdırap ya da olası çevresel etkileri asgariye indirmek için uygulanacak deneysel veya gözlemsel stratejiler ile veri analiz yöntemleri,
15. Prosedürlerin sonlandırılmasında insancıl öldürme metodunun belirlenmesi,
16. Hayvanların birden fazla projede kullanılıp kullanılmayacağını belirlenmesi,
17. Hayvanların barındırma, yetiştirme ve bakım şartları,
18. Projede yer alanların yetkinlikleri.
19. Taahhütname

Proje özeti

MADDE 17- (1) Fikri mülkiyet hakkı ve gizli bilgilerin korunmasına tabi olarak, teknik olmayan, günlük dil ile yazılmış proje özeti aşağıdaki hususları kapsar:

- a) Tahmin edilen hasar ve faydalar ile kullanılan hayvan kimliği de dahil, projenin hedefleri hakkında bilgiyi.
- b) 3R ilkesine uyulduğunu.

(2) Teknik olmayan proje özeti anonim olacak şekilde ve kullanıcı ile personelin ad ve adreslerini içermeyecek şekilde hazırlanır.

(3) ATUHADYЕК, teknik olmayan proje özetinde projenin geriye dönük değerlendirme sürecine tabi tutulup tutulmayacağı ve bu sürenin sınırının belirtilmesini talep edebilir. Bu durumda, teknik olmayan proje özetinin geriye dönük değerlendirmenin sonuçlarıyla güncelleştirilmesini sağlar.

(4) Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından veri tabanı oluşturulması durumunda; yetki verilen projelerin teknik olmayan proje özetleri ve bunlarda yapılan güncellemeler bu veri tabanında yayınlanır.

Projelerin değerlendirilmesi

MADDE 18- (1) Projeler; ATUHADYЕК tarafından aşağıdaki kriterlere göre değerlendirilir:

- a) Hayvan kullanımı gerekçeleri,
- b) Bilimsel, eğitsel veya yasal gerekçeleri,
- c) Prosedürlerin mümkün olan en insani ve çevreye duyarlı şekilde gerçekleştirilmesinin tasarlanması,

- ç) Tahmin edilen bilimsel faydaları ve eğitim yönünden değeri,
- d) 3R ilkesine uyumu,
- e) Prosedür şiddetinin sınıflandırılması ve elde edilecek fayda ve hayvanların çekeceği acı,
- f) Öldürme metotları, prosedürler, anestezi, tekrar kullanım, bakım ve barınma şartlarının güncel mevzuata uygunluğu,
- g) Geriye dönük değerlendirmenin yapılıp yapılmayacağı ve ne zaman yapılacağına karar verilmesi,

(2) Kurul tarafından proje değerlendirmesi şeffaf olarak yapılır. Fikri mülkiyet haklarının ve gizli bilgilerin korunması için proje değerlendirilmesi tarafsız bir şekilde gerçekleştirilir ve bağımsız tarafların görüşlerini de kapsayabilir.

(3) ATUHADYЕК gerektiğinde haricen bir uzmanın yazılı ve sözlü görüşüne başvurabilir. Ayrıca gerek görülürse proje yürütücüsü toplantıya davet edilebilir.

(4) ATUHADYЕК tarafından proje değerlendirmesini yapacak uzmanların, 3R ilkesi, deney tasarımı, hayvan deneyleri pratik uygulamaları, yaban hayvanları deneyleri pratik uygulamaları veya hayvan bakım ve beslenmesi konusunda yetkin olmasına göre seçilmesine dikkat edilir.

(5) Bir başvuru dosyasının gündeme alınarak görüşülebilmesi için ilan edilen toplantı tarihinden en az 10 (on) iş günü önce eksiksiz olarak Atılım Üniversitesi HADYЕК Sekreterliğine teslim edilmiş olması gerekir.

Geriye dönük değerlendirme

MADDE 19- (1) İnsan dışı primatların kullanıldığı tüm projeler ve uzun süreli iyileştirilemeyen şiddetli ağrı, eziyet ve ızdırap içeren prosedürler de dahil “şiddetli” olarak sınıflandırılan prosedürleri içeren projeler geriye dönük değerlendirmeye tabi tutulur.

(2) Birinci fıkra hükümleri dışındaki projeler geriye dönük değerlendirmeden muaf tutulabilirler.

(3) ATUHADYЕК izni alınarak sonuçlandırılan projeler ile ilgili geriye dönük değerlendirme yapılması kararı alınması halinde ATUHADYЕК’e ibraz edilen dokümanlara göre aşağıdaki hususlar değerlendirilir;

- a) Projenin amaçlarına ulaşıp ulaşmadığı,
- b) Kullanılan hayvan türlerinin sayısı, hayvanlara verilen zarar ve prosedürlerin şiddeti,
- c) 3R prensibinin uygulanmasına katkıda bulunabilecek unsurlar.

Araştırmacının sorumlulukları

MADDE 20- (1) ATUHADYЕК’e başvuru yapan proje yürütücülerinin aşağıda belirtilen hususları taahhüt ettiği kabul edilir:

- a) Başvuru formunda verilmiş olan bilgilerin doğruluğunu,
- b) Hayvan deneyini yürütecek kişilerin gerekli eğitimi almış olduğuna ve Deney Hayvanı Kullanım Sertifikası olmayan kişilere deney hayvanları üzerinde herhangi bir işlem yaptırmayacağını,
- c) ATUHADYЕК onayı olmadan ilgili hayvan deneyine başlanmayacağını,
- ç) Deneylerin onaylanan protokole ve etik ilkelere uygun olarak yürütüleceğini,
- d) Deneylerin ATUHADYЕК denetimine açık olduğunu ve talep edildiğinde gerekli bilgilerin ivedilikle ulaştırılacağını,
- e) Yapılan her türlü protokol değişikliğinde ATUHADYЕК’i derhal bilgilendireceğini.

MADDE 21- (1) Hayvan deneylerinin bir kısmının veya tamamının Atılım Üniversitesi alanı dışındaki başka bir kurumda veya yerleşim biriminde yürütüleceği belirtilerek yapılan başvurular, ancak başvuru sahibinin hayvan deneyleri yapılacak yerin ATUHADYЕК'in denetimine açık tutulacağını ve bunun için gerekli her türlü koşulu (denetim yapacak üyeler için gerekli izin, ulaşım, yolluk yevmiye vb.) sağlayacağını kabul ve taahhüt etmesine müteakip dikkate alınır. ATUHADYЕК gerek görürse başvuru sahibi aracılığı ile hayvan deneylerinin yapılacağı kurumun amirinden de bu taahhüdün onayını isteyebilir.

(2) Daha önce başka bir yerel etik kurul tarafından uygun bulunmayan bir hayvan deneyi protokolünün tamamen aynısı ile ATUHADYЕК'e başvuru yapılamaz.

(3) Daha önce başka bir yerel etik kurul tarafından uygun bulunmayan bir deney hayvanı protokolü değişikliklerle başvurusu yapıldıysa, önceki başvuru dosyası ve diğer etik kurulunun ret gerekçeli kararı dosyaya eklenmelidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Eğitim

Deney hayvanı ile uğraşacak personelin eğitimi

MADDE 22- (1) ATÜHADMEK; Bakanlık tarafından yayımlanan "Deney Hayvanları Kullanım Sertifika Eğitim Programına Dair Genelge" ile belirlenmiş ders programına ve diğer hükümlere uygun olarak sertifika programı düzenleyip, başarılı olan kursiyerlere "Deney Hayvanı Kullanım Sertifikası" verebilir.

(2) Deney hayvanı kullanım sertifika programı içeriği HADMEK tarafından güncellenen programlara göre düzenlenir.

(3) Kurum içi veya kurum dışı sertifika amaçlı düzenlenmesi planlanan kurslar için kurs koordinatörü tarafından kurs başlangıcından en az 60 gün öncesinden dersin içeriği, konu başlıkları ve toplam ders saati bilgilerini içeren bir başvurunun ATUHADYЕК'e yapılması gerekir. ATUHADYЕК sertifika amaçlı onayladığı kurs/kursları en az 30 (otuz) gün önce HADMEK'e bildirir. Bu kursları başarıyla tamamlayanlara ATUHADYЕК tarafından sertifikaları verilir. Onaylanmış kurs/kursların içerik, konu başlığı veya ders saatinde değişiklik olması halinde kurs koordinatörü değişikliği ATUHADYЕК'e bildirerek yeniden başvuru yapması gereklidir. ATUHADYЕК tarafından onaylanan kurs kurum web sitesinden yayınlanarak ilan edilir.

(4) Kursiyerlerin deney hayvanı kullanım sertifika programı derslerinin %80'ine devam etmeleri zorunlu olup, sertifika programı sonunda yapılan teorik ve uygulama sınavlarının her birinden 100 üzerinden en az 70 puan almaları gerekir.

(5) ATUHADYЕК düzenlemiş olduğu eğitim programından başarılı olan kursiyerleri HADMEK'e bildirir. Deney hayvanı kullanarak; eğitim, araştırma, uygulama ve test yapmak isteyen ya da bu programların yapılmasında deney hayvanlarına dokunarak katkıda bulunan öğrenciler, araştırmacılar, akademik personel, sağlık personeli, teknik ve idari personel deney hayvanı kullanıcısı olarak kabul edilirler.

(6) Deney hayvanı kullanıcıları, sertifika almadan bu hayvanlar üzerinde deney, eğitim, test amacıyla işlem yapamaz ve çalışma mekanlarında bu hayvanları barındıramazlar.

(7) Çiftlik hayvanlarıyla yapılacak araştırmalarda araştırma ekibinin içinde bir veteriner hekim bulunması zorunludur. Bu durumda veteriner hekimin deney hayvanları kullanım sertifikası bulunması gerekir.

(8) Bir araştırmacı, kendi sertifikası olmaması halinde araştırma yürütücüsü olarak başka kişilerle ortak çalışma yapmak amacıyla ATUHADYЕК'e başvurabilir. Kendisinin katıldığı, ancak deney hayvanları

üzerinde prosedür uygulamayan araştırmacılar, araştırma ekibindeki sertifikalı deney hayvanı kullanıcılarının yardımıyla deneylerini sürdürebilirler.

(9) ATUHADYЕК onayına sunulan çalışmada, deney hayvanı üzerindeki prosedürleri yapacak kişi ya da kişilerin kullanım sertifikası olmaması halinde bu çalışmaya onay verilmez.

(10) Başka kurumlardan alınmış olan deney hayvanı kullanım sertifikaları ya da benzerlerinin eşdeğer olup olmadığına HADMEK tarafından karar verilir.

(11) ATUHADYЕК deney hayvanı üretilmesi ve yetiştirilmesi ile sorumlu personelin asgari olarak bilgilendirilmesi ve uyulması gereken usul ve esasları içeren bir meslek içi eğitim programı hazırlar ve periyodik olarak uygulanmasını denetler.

(12) Sertifika programlarının nasıl yürütüleceği ATUHADYЕК tarafından belirlenir.

(13) Lisans/yüksek lisans düzeyinde deney hayvanı kullanımı ile ilgili alınmış olan eğitimlerin sertifika programına eşdeğer olup olmadığına ATUHADYЕК karar verir.

ALTINCI BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Kayıt ve deney hayvanlarının kimliklendirilmesi

MADDE 23- (1) Deney hayvanlarının kayıt altına alınması ve kimliklendirilmesi, 13/12/2011 tarih ve 28141 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmeliğin 34, 35 ve 36'ncı maddelerine göre yapılır. Kayıtlar HADMEK kararı doğrultusunda Bakanlıkça istenilen istatistikî formlarda belirlenen bilgileri kapsar.

Denetim ve denetleme

MADDE 24- (1) ATUHADYЕК tarafından verilen kararlar, HADMEK ve Tarım ve Orman Bakanlığı denetimindedir.

MADDE 25- (1) ATUHADYЕК, izin verdiği her türlü eğitim, araştırma, uygulama ve testler ile deney hayvanlarının üretimini, bakımını, beslemesini ve nakil yapıldığı laboratuvarların etik yönden uygun olup olmadığını denetler.

Gizlilik

MADDE 26- (1) ATUHADYЕК yazışmaları gizli olup, ilgili yönetmelikte belirtilen yetkili kurumlar dışında üçüncü şahıslara bilgi verilmez.

Yürürlük

MADDE 27- (1) Bu yönerge Atılım Üniversitesi Senatosunca kabul edildikten sonra HADMEK'in onayı ile yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 28- (1) Bu yönerge hükümleri Atılım Üniversitesi Rektörü tarafından yürütülür.

Protokol No: Başvuru Tarihi: Kurul Onay No: Onay Tarihi:		ATILIM ÜNİVERSİTESİ HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURULU BAŞVURU FORMU		
1. PROJENİN BAŞLIĞI	Araştırmanın Türkçe adı			
	Anahtar kelimeler			
	Araştırmanın İngilizce adı			
	Anahtar kelimeler (Key words)			
2. PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ	Adı Soyadı		Sertifika: (HADYEK Adı/Yıl/Sayı)	
	Unvanı		Var	
	Görev Yeri		 HADYEK	
	İş Telefonu		.././20.. - ...	
	Cep Telefonu		İmza:	
	E-Posta Adresi			
	Yazışma Adresi			
	Projedeki Görev ve Yetkinliği			
3 PROJE EKİBİ	ARAŞTIRMACININ		İmza	Sertifika (HADYEK ADI/ YIL/SAYI)
	1. Adı ve Soyadı: Unvan:			Var
	Görev Yeri:			 HADYEK/ 20....../.....
	Adresi:			Var
	E-posta:			 HADYEK/ 20....../.....
	Cep Tel:			Var
	Projedeki Görevi ve Yetkinliği			 HADYEK/ 20....../.....
	2. Adı ve Soyadı: Unvan:			Var
	Görev Yeri:			 HADYEK/ 20....../.....
	Adresi:			Var
	E-mail:			 HADYEK/ 20....../.....
	Cep Tel:			Var
Projedeki Görevi ve Yetkinliği			 HADYEK/ 20....../.....	
3. Adı ve Soyadı: Unvan:			Var	
Görev Yeri:			 HADYEK/ 20....../.....	
Adresi:			Var	
E-posta:			 HADYEK/ 20....../.....	
Cep Tel:			Var	
Projedeki Görevi ve Yetkinliği			 HADYEK/ 20....../.....	
4. Adı ve Soyadı: Unvan:			Var	
Görev Yeri:			 HADYEK/ 20....../.....	
Adresi:			Var	
E-posta:			 HADYEK/ 20....../.....	
Cep Tel:			Var	
Projedeki Görevi ve Yetkinliği			 HADYEK/ 20....../.....	
5. Adı ve Soyadı: Unvan:			Var	
Görev Yeri:			 HADYEK/ 20....../.....	
Adresi:			Var	
E-posta:			 HADYEK/ 20....../.....	
Cep Tel:			Var	
Projedeki Görevi ve Yetkinliği			 HADYEK/ 20....../.....	

		6. Adı ve Soyadı: Unvanı: Görev Yeri: Adresi: E-posta: Cep Tel: Projedeki Görevi ve Yetkinliği			Var
					HADYЕК/ 20.../.....
		7. Adı ve Soyadı: Unvanı: Görev Yeri: Adresi: E-posta: Cep Tel: Projedeki Görevi ve Yetkinliği			Var
					HADYЕК/ 20.../.....

4. DANIŞMAN VETERİNER HEKİM

Adı Soyadı		İmza:
Unvanı		
Çalıştığı Bölüm		
Cep Tel		
Tel		
E-posta		

5. PROJE DESTEĞİ

- () Bilimsel Araştırma Proje Kurulu
() Yurt Dışı(Belirtiniz):
() TÜBİTAK
() Diğer (Belirtiniz):

6. PROJENİN TÜRÜ

- TEZ;
() Yüksek Lisans
() Doktora
() Tıpta Uzmanlık
() Diş Hekimliğinde Uzmanlık
() Bireysel Araştırma
() Ön Çalışma
() Eğitim Amaçlı
() Diğer (Belirtiniz):

7. BAŞVURU TİPİ

- () Yeni Başvuru
() Düzeltme (Atılım HADYЕК başvuru no:) (Etik Kurul tarafından istenilen düzeltmeleri kalın, koyu punto ve altı çizili olarak belirtiniz)
() Değişiklik (Atılım HADYЕК' in /.../20.. tarih ve ETİK 20.../.... Karar onayı ile kabul edilen) (Gerekçeyi detaylı olarak yazınız):
.....
() Ek Çalışma (Atılım HADYЕК' in .../.../20.. tarih ve ETİK 20.../.... Karar onayı ile kabul edilen) (Gerekçeyi detaylı olarak yazınız):
.....
() Ön Çalışma Sonrası Ana Çalışma Başvurusu (Atılım HADYЕК' in .../.../20.. Tarih ve ETİK 20.../.... “Şartlı Olarak Uygun” Karar onayı ile kabul edilen) (Ön çalışma sonuçlarını metot bölümünde alt başlık altında detaylı olarak yazınız)

8. PROSEDÜRÜN YAPILACAĞI YER VE SÜRESİ

a) Deney Hayvanının Temini:

- Atılım Üniversitesi Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezi ()

b) Çalışmanın Yapılacağı Yer:

- Atılım Üniversitesi Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezinde yapılacaktır ()

c) Deney Hayvanın Bakımı:

- Atılım Üniversitesi Deney Hayvanları Uygulama ve Araştırma Merkezinde bakılacaktır ()

Tarım ve Orman Bakanlığı Yönetmeliğine Uygun mudur? () EVET () HAYIR

d) Çalışmanın Planlanan Süresi:

(1) Başlangıç Tarihi:

(2) Bitiş Tarihi :

9. PROJE ÖNERİSİ

a) Amacı:

b) Sunulan Çalışmanın Getireceği Yararlar Nelerdir?

10. GÜNLÜK DİLLE YAZILMIŞ TEKNİK OLMAYAN PROJE ÖZETİ (Projenin akademik olmayan üyeler tarafından da değerlendirileceği gözetilerek yazılmalıdır)

11. KULLANILACAK HAYVANLARIN ÖZELLİKLERİNİ TANIMLAYINIZ

a) Hayvan Sayısı, Türü ve Yaşı:

TÜR

CİNSİYET

YAŞ

AĞIRLIK SINIRI

Rat

Fare

Tavşan

Diğer (.....)

TOPLAM

*** Bu bölümde hayvan sayısının istatistikî olarak asgari ve bilimsel açıdan anlam kazandıracak kadar sayı ile planlanması gerekmektedir. (İstatistik uzmanlarından destek alınabilir)

b) Hayvanlar Grupları Hangi Yöntemle Oluşturulacak ve Gruplarda Ne Kadar Hayvan Olacaktır?

	Deney Kontrol Grupları	Grup Başına Hayvan Adedi Toplam	Tekrar Sayısı	Kullanılan Hayvan Sayısı/Grup
Ön Çalışma Grubu				
Çalışma Grubu				
TOPLAM				

c) Çalışma süresince yapılacak tüm işlemleri çalışma takvimi ile ayrıntılı olarak açıklayınız.

12. HAYVANLAR ÜZERİNDE GERÇEKLEŞTİRİLECEK PROSEDÜRLER:

a. Metodoloji (Tüm detayları ile)

b. Kaynaklar (Deney hayvanları prosedür metodolojisi ile ilgili en az 3 kaynak)

13. PROSEDÜRLERİN SEBEP OLACAĞI ACI, EZİYET, IZDIRAP VE KALICI HASAR DÜZEYİNİ BELİRTİNİZ

14. ÇALIŞMADA UYGULANACAK İŞLEMLERİN HAYVANLARDA KORKU VE STRESE YOLAÇMAMASI İÇİN ALINACAK TEDBİRLERİ ANLATINIZ.

15. HAYVANLARIN YAŞAMLARI BOYUNCA ACI VE IZDIRAP ÇEKMEMESİ YA DA ÇEKTİKLERİ IZDIRABIN AZALTILMASI İÇİN ALINACAK ÖNLEMLER

16. 3R İLKESİNİN PROSEDÜRLERDE UYGULANMA ŞEKLİ

a) Bu çalışmada deney hayvanı kullanılması neden gereklidir? Bu çalışmanın deney hayvanı kullanılmadan yapılabilme olanağı var mıdır?

b) Bu çalışmada ön çalışma yapılacak mı ve bu çalışmanın daha az sayıda hayvan kullanılarak yapılamama nedenini açıklayınız.

c) Neden Belirtilen Tür, Soy, Cinsiyet, Yaş/Ağırlıkta Hayvan Seçtiğinizi Açıklayınız.

Bu hayvan türü seçilmiştir; çünkü:

- () Daha önce elde edilen verilerle karşılaştırma yapmayı olanaklı kılan geniş veri tabanları bulunmaktadır,
- () Aşağıda belirtildiği üzere, önerilen türün anatomik ve fizyolojik özellikleri yapılacak çalışma için tek uygun modeldir. () Önerilen tür, bu çalışmanın yapılabilmesi için uygun doku, boyut ve anatomiye sahip ve filogenetik olarak en düşük olanıdır.
- () Bu tür, insanlardaki durumu simüle etmek için çok uygun bir fizyolojik model oluşturmaktadır. () Bu projenin köken aldığı önceki çalışmalarda da aynı tür kullanılmıştır.
- () Bu türün aşağıda belirtilen özellikleri çalışma için en uygun seçimdir. () Diğer(Belirtiniz).

d) Deneylerde Hayvanlara Herhangi Bir Kısıtlama (fiziksel kısıtlama, su, besin vb.) uygulanacak mı ya da normal dışı durumlara maruz bırakılacak mı?

() Evet () Hayır

1. Uygulanacak Kısıtlama İçin Aşağıdakilerden Hangi Yöntem Kullanılacaktır?

- () Su Kısıtlaması
- () Besin Kısıtlaması () Fiziksel Kısıtlama
- () Normal dışı duruma maruz bırakılma
- () Diğer:.....

2. Hayvanların Kısıtlanacağı Süreyi Belirtiniz:

.....

3. Kısıtlayıcı işlemlerle ilgili bilgi veriniz.

.....

4. Kısıtlanan hayvanda ortaya çıkabilecek istenmeyen davranış, sağlık ve iyilik hali değişikliklerinin neler olabileceğini belirtiniz.

.....

5. Hayvanın kısıtlayıcı koşullara uyum göstermesi için yapılacak işlemleri belirtiniz.

.....

6. Hayvanların kısıtlayıcı koşullar altında izlenme sıklığının ne olacağını belirtiniz.

.....

7. Normal dışı durumu belirtiniz. (Soğuk, sıcak, korku, stres vb.)

.....

17. KULLANILMASI PLANLANAN ANESTEZİ, ANALJEZİ VE DİĞER AĞRI KESİCİ YÖNTEMLER

a) Uygulama sırasında anestezi derinliğinin izlenmesi ve sonrasında vital bulguların izlenme yolu, sıklığı ve izleyecek olan araştırmacıların programını belirtiniz.

- Anestezi derinliğinin izlenmesi yolu (uygun seçeneklerin tümünü işaretletin)

() Protokole uygulanması uygun

değildir. () Cilt ya da parmak kıstırma

yanıtları.

() Palpebra ya da kornea refleksi (rodentler için uygun

değildir) () Çene ya da iskelet kası tonusu izlenmesi.

() Fizyolojik yanıtın izlenmesi. () Diğer. Açıklayınız:

- İzlenme sıklığı

() Protokole uygulanması olanaklı değildir.

() Her 2-3 dakikada bir.

() Her 4-5 dakikada bir.

() Diğer süre (Açıklayınız):

İzleyecek olan araştırmacıların programı açıklayınız

b) İşlemin hayvanlarda acı ve ağrıya sebep olmasını önlemek için verilecek olan analjezi, sedatif, trankilizan ve anestezi ya da diğer ilaçların isimleri, veriliş yolu, sıklığı ve dozunu ayrıntılı olarak veriniz.

Analjezik ajanlar

AJAN	DOZ	UYGULAMA YOLU	HACİM	VERİLİŞ SIKLIĞI	ETKİ SÜRESİ

Sedatifler, Anestezik ajanlar

AJAN	İNDÜKSİYON DOZU	EK DOZLAR	UYGULAMA YOLU	YAPILACAK İŞLEM	ANESTEZİ ALTINDA GEÇEN SÜRE

b) Deney sırasında ortaya çıkabilecek ya da uygulanacak tehlikeli madde ve/veya durumları belirtiniz.					
1. Mikrobiyolojik kontaminasyon riski. () EVET () HAYIR					
Eğer evet ise tanımlayınız :					
Eğer evet ise insana bulaşma riski var mı :					
2. Kanserojen maddeler. () EVET () HAYIR					
Eğer evet ise tanımlayınız :					
Eğer evet ise insana zarar verme riski var mı :					
3. Radyoizotoplar () EVET ()					
HAYIR					
Eğer evet ise tanımlayınız :					
Eğer evet ise insana zarar verme riski var mı :					
4. Biyolojik toksinler () EVET () HAYIR					
Eğer evet ise tanımlayınız :					
Eğer evet ise insana zarar verme riski var mı :					
5. Antineoplastik/sitotoksik ajanlar. () EVET () HAYIR					
Eğer evet ise tanımlayınız : Eğer evet ise insana zarar verme riski var mı:					
Diğer ajanlar. Sıralayınız:					

19. PROSEDÜRLERİN SONLANDIRILMASINDA İNSANCIL ÖLDÜRME METODUNUN BELİRLENMESİ
a) İnsani sonlandırma noktası standartlarınız nelerdir? Hayvanların deney protokolünden çıkarılma ölçütleri (uygun şıkların tümünü işaretleyiniz)
() Vücut ağırlığının %...'den fazla kilo kaybı () Düzgün yürüyememe () Düzgün gıda ve su almama () Uyarılara belirgin derecede azalmış yanıt verme () Veteriner hekimin uygun görmesi (insani nedenler) Tanımlayınız: () Diğer. Tanımlayınız:
b) Çalışmada ötenazi uygulanacak mı? Eğer uygulanacaksa, ötenazi uygulama yöntemini işaretleyiniz.
() Ötenazi uygulanmayacaktır. () Ötenazi uygulanacaktır. () Yüksek doz anestezi () Anestezi/trankilizan altında dekapitasyon () Anestezi/trankilizan altında servikal dislokasyon () Cerrahi sırasında ekssanguinasyon () Karbondioksit solutma () Diğer. Tanımlayınız:

20. **HAYVAN SAYISINI VE PROSEDÜRLERİN SEBEP OLACAĞI ACI, EZİYET, IZDIRAP YADA OLASI ÇEVRESEL ETKİLERİ ASGARİYE İNDİRMEK İÇİN UYGULANACAK DENEYSEL VEYA GÖZLEMSEL STRATEJİLER İLE VERİ ANALİZ USULLERİNİ AÇIKLAYINIZ**

21. **HAYVANLARIN BİRDEN FAZLA PROJEDE KULLANILIP KULLANILMAYACAĞINI BELİRTİNİZ**

22. **HAYVANLARIN BARINDIRMA, YETİŞTİRME VE BAKIM ŞARTLARI**

Çalışmada uygulanacak yaşama alanı, yemleme, su verme, aydınlatma, ısıtma ve havalandırmanın özelliklerini ve programlarını her başlık için ayrı anlatınız. Deneysel çalışmada hayvanın ideal çalışma ortamı nedir belirtiniz.

- a. () Hiçbir özel koşul uygulanmayacaktır.
b. Deneylerde aşağıda belirtilen uygulamalar yapılacaktır (geçerli olanların tümünü işaretleyiniz)
() Uzun süreli yüksek/düşük sıcaklığa maruz bırakılma
() Uzun süreli standart dışı nemlilik/kuruluk altında bırakılma
() Uzun süreli standart dışı atmosferik basınca maruz bırakılma
() Uzun süreli standart dışı atmosferde tutulma
() Standart dışı kafeste barındırma
() Uzun süreli standart dışı ışık/karanlık siklusunda tutulma
() 12 saatten daha uzun süre susuz bırakma
() 24 saatten daha uzun süre aç bırakma (geviş getiren hayvanlar için 48 saat)
() Diğer. Açıklayınız:

23. **DENEY HAYVANLARI İLE İLGİLİ DEVAM EDEN ÇALIŞMALARINIZ VAR MI? EĞER VARSA HANGİ ÇALIŞMALAR BELİRTİNİZ.**

24. **ÇALIŞMA SIRASINDA VE SONRASINDA ORTAYA ÇIKAN ORGANİK VE TIBBİ ATIKLAR NASIL BERTARAF EDİLECEKTİR?**

BAŞVURU TAAHHÜTNAMESİ

..../..../20

**ATILIM ÜNİVERSİTESİ
HAYVAN DENEYLERİ YEREL ETİK KURULU
TAAHHÜTNAME**

Çalışmanın Başlığı:

- Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu Yönergesini okudum. Yönergeye uygun olarak çalışacağımı,
- Onay alınmış çalışmada; Deney Hayvanları Kullanım Sertifikası bulunmayan kişilere deney hayvan herhangi bir işlem yaptırmayacağımı,
- Çalışma sürecinde işlemlerde ve çalışma ekibinde yapılacak değişiklikler için Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurul'un iznini alacağımı,
- Çalışmanın tamamlanmasını takip eden üçüncü ayın son iş gününe kadar, durumu Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurul'a bildireceğimi,
- Bu çalışma süresince, Atılım Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurul Yönergesinde yer alan etik ilkelere uyacağımı, beklenmeyen ters bir etki veya olay olduğunda derhal Yerel Etik Kurul'a bildireceğimi Taahhüt ederim / ederiz.

	Adı Soyadı	Ünvanı	Çalıştığı yer	İmza
Sorumlu yürütücü				
Çalışma ekibi				
Diğer görevliler				

Çalışma yürütücüsünün:

Adresi :

Tel (iş) :

Tel (gsm) :

E-posta :